

خلیج فارس و نقد تحریف‌های متعصبان عرب

یحیی معروف*

E-mail: y.marof@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۵/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱۲/۸

چکیده

خلیج فارس یا بحر فارس، نامی مشهور در کتاب‌ها و نسخه‌های خطی عربی است که در سراسر جهان بدان استناد می‌شود. این نام در دهه شصت میلادی تحریف شد، درحالی‌که در همه متون و نقشه‌های قبل از سال ۱۹۶۰م. موجود است. از آن تاریخ به بعد، کشورهای عربی با انگیزه‌های مختلف نام آن را تغییر دادند. این کشورها در طول نیم قرن گذشته برای تحریف نام خلیج فارس اقدامات زیادی انجام دادند تا بتوانند نامی جعلی را در اذهان عمومی جهانی جای دهند.

یکی از کسانی که در چند سال اخیر با هماهنگی هیئت حاکمه کویت، کتابی با عنوان الخلیج العربی بحرالأساطیر تألیف کرده است، قدری قلعه‌چی روزنامه‌نگار کویتی است. دلایلی که وی و دیگر همفکرانش همچون نجده فتحی صفوت، دیپلمات و نویسنده عراقی، بر آن تأکید کرده‌اند، مطالبی فاقد هرگونه توجیه علمی و منطقی است.

در مقاله حاضر، آثار چند نویسنده عرب بررسی می‌شود که در توجیه تغییر نام خلیج فارس تحریف‌هایی کرده‌اند و ضمن بیان نظرات آنان، به یکایک تحریفات آنان پاسخ داده خواهد شد.

کلید واژه‌ها: خلیج فارس، تحریف، متعصبان عرب، قدری قلعه‌چی، نیبور،

رودریک اُوین.

مقدمه

خلیج فارس یا بحر فارس، نامی مشهور در کتاب‌ها و نسخه‌های خطی عربی در تاریخ است که هنوز هم در سراسر جهان بدان استناد می‌شود. این نام در دهه شصت میلادی تحریف شد، درحالی‌که در همه متون و نقشه‌های قبل از سال ۱۹۶۰م. فقط همین نام موجود است؛ اما از آن تاریخ به بعد کشورهای عربی آن را تغییر دادند.

به گواهی نقشه‌های موجود در میان غربی‌ها و اعراب، نام خلیج فارس یا بحر فارس از هزاران سال قبل تاکنون بر این بخش از پهنه آبی اطلاق شده است. تاریخ گواهی می‌دهد که نام خلیج فارس، از زمانی که تمدن مهمی در جزیره‌العرب وجود نداشت، بر این منطقه اطلاق می‌شده است. این امر در حالی است که در سراسر جزیره‌العرب آثاری همچون تخت جمشید، ایوان مدائن، پالمیرا در قلب صحرای سوریه موسوم به عروس صحرا، اهرام جیزه یا اثری از عجایب هفتگانه جهان دیده نمی‌شود. در جزیره‌العرب، فقط فعالیت‌های محدود دامداری و قبیله‌ای و داد و ستد ابتدایی و ساده مشاهده شده است و آنها هرگز موفق به شکل‌گیری یک تمدن نشدند. حتی هنگامی که تمدن اسلامی شکل گرفت، مرکز آن در خارج از جزیره‌العرب بود؛ اما ایران یا همان بلاد فارس به گواهی تاریخ و آثار باستانی برجای مانده و به اعتراف مورخان عرب، در همان زمان در اوج تمدن چند هزار ساله خود بود.

نخستین کسی که آشکارا واژه خلیج فارس را جعل کرد، لرد بلگریو کارگزار استعمار انگلیس در خلیج فارس بود. وی تلاش کرد تا این واژه جعلی را در بین کشورهای عرب منطقه خلیج فارس رواج دهد. پس از او بسیاری از قلم به دستان وابسته به استعمار تلاش کردند تا این نام جعلی را در اذهان عمومی جای دهند. گرچه تغییر یا حذف نام اماکن، نمی‌تواند هویت یا تمدن جدیدی ایجاد کند. اگر این شیوه کارساز بود، قطعاً رژیم اشغالگر قدس از موفق‌ترین رژیم‌ها بود؛ چراکه پس از اشغال فلسطین همه اماکن فلسطینی را به نام‌های عبری تغییر داد.

در این مقاله به پرسش‌های زیر پاسخ داده می‌شود:

- ۱- چرا نام خلیج فارس تحریف شد؟، ۲- آیا جامعه جهانی از این تحریف استقبال کرد؟، ۳- تحریف نام خلیج فارس با چه توجیهاتی صورت گرفته است؟، ۴- آیا خلیج فارس را غربی‌ها نام‌گذاری کرده‌اند؟، ۵- آیا خلیج فارس در طول تاریخ به دو نام شناخته می‌شده است؟، ۶- آیا کتاب‌های مستند عربی که در آنها نام خلیج فارس ذکر شده است، مورد تحریف معاصران قرار گرفته‌اند؟، ۷- آیا ایرانیان با دریانوردی بیگانه بوده‌اند؟

فرضیه‌های تحقیق نیز عبارت‌اند از:

- ۱- به استناد منابع تاریخی و جغرافیایی، استفاده از نام جعلی خلیج عربی به جای خلیج فارس تحریفی آشکار در اسناد و حقایق است.
- ۲- هویت‌سازی‌های اخیر برخی از نویسندگان عرب در دفاع از نام جعلی، فاقد پشتوانه علمی است.
- ۳- استدلال‌های نویسندگان عرب با تکیه بر آرای سه مورخ غربی حاکی از کج‌فهمی آنان در تحلیل سخنان غربی‌ها است.
- ۴- به استناد منابع عربی و غیرعربی، ایرانیان در مدت تاریخ چند هزار ساله خویش در آب‌های خلیج فارس و دریا‌های آزاد کشتیرانی داشته و مانع دزدی‌های دریایی بوده‌اند.

پیشینه تحقیق

حدود پنج دهه از تلاش بی‌حاصل برای تغییر نام خلیج فارس می‌گذرد. در این مدت نویسندگان و متفکران ایرانی مقالات و کتاب‌های بسیاری در اثبات نام خلیج فارس نگاشته‌اند و در هر یک از این تألیفات، از زاویه‌ای خاص به این تحریفات پرداخته‌اند. در مقاله پیش‌رو تعدادی از تألیفات نویسندگان عرب، بررسی و به تحریفات آنان از منظری نو پاسخ داده می‌شود.

بررسی و نقد نگرش‌های موجود

۱. تحریف‌های متعصبان عرب

یکی از کسانی که در چند سال اخیر گوی سبقت را از دیگران ربوده است، روزنامه‌نگار کویتی قدری قلعه‌چی است که با هماهنگی هیئت حاکمه کویت کتابی با عنوان الخلیج العربی بحر الأساطیر تألیف کرده و در آن به مطالبی اشاره کرده که مورد توجه هیئت حاکمه کویت قرار گرفته است؛ به طوری که هر سال جایزه‌ای به خانواده او در ازای این خوش‌خدمتی داده می‌شود. این روزنامه‌نگار بخشی از کتاب خود را به نقد نام‌گذاری خلیج فارس اختصاص داده است و اتهاماتی طرح کرده است که به تفصیل خواهد آمد.

۱-۱. تحریف‌های قلعه‌چی

قلعه‌چی (قلعجی)، در صفحه ۷ کتاب خود می‌نویسد: (قلعجی، قدری، ۱۴۱۳هـ، ۱۹۹۲م)

والحق ان كثيراً من المؤرخين ، حتى العرب منهم ، كانوا إذا ما سموا الخليج قالوا : **الخليج الفارسي أو خليج العجم** ، والمعنيان واحد ، ولكن كان كثير منهم ، وهم الأبعد نظراً والأعمق معرفة بالواقع الجغرافي وحقائق التاريخ ، ينكرون هذه التسمية . ونحن نرى ان الأمر لا يعدو نقطة انطلاق خاطئة أو مغرزة ، قفى على آثرها سياسيون مغرضون أو مقلدون جاهلون . أما ما يقوله التاريخ ، وما تقصه علينا الجغرافية الطبيعية والبشرية ، فذلك رواية ثانية من بعض فصولها هذا الكتاب .

«و حق آن است که بسیاری از مورخان، حتی مورخان عرب هرگاه نامی از این خلیج بر زبان می‌آوردند، آن را الخلیج الفارسی یا خلیج العجم می‌نامیدند که هر دو به یک معنا هستند؛ اما بسیاری از مورخان که نگاهی عمیق‌تر و دقیق‌تر به شناخت واقعیت‌های جغرافیایی و حقایق تاریخی دارند، این نام‌گذاری را نمی‌پذیرند!»

- قلعه‌چی به حقیقت مهمی اشاره کرده است؛ بدین معنا که بسیاری از مورخان، حتی مورخان عرب هرگاه نامی از خلیج فارس بر زبان می‌آوردند، آن را الخلیج الفارسی یا خلیج العجم می‌نامیدند.

- وی مدعی است که بسیاری از مورخان که نگاهی عمیق‌تر و دقیق‌تر به شناخت واقعیت‌های جغرافیایی و حقایق تاریخی دارند، این نام‌گذاری را نپذیرفته‌اند.

حال می‌پرسیم اسامی این مورخان عمقی‌نگر و دقیق کجاست؟! زیرا جز ذکر سه نام که نظرات هر سه در این مقاله به نقد کشیده خواهد شد، نامی از افراد دیگر به میان نیامده است.

- انکار حقایق امر غریبی نیست؛ زیرا خداوند جل و علا می‌فرماید: «يَعْرِفُونَ نِعْمَةَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا (النحل ۸۳): نعمت‌های خدا را می‌شناسند اما انکارشان می‌کنند». بنابراین انکار حقایق امر عجیبی نیست؛ چراکه این امر تا قیامت ادامه خواهد داشت. قلعه‌چی در صفحه ۸ کتاب خود می‌نویسد:

«والراجع ان الاسكندر الأكبر الذي كان بطمح إلى أن يجعل لقب «ملك العالم» هو أول من سماه «الخليج الفارسي» ، فقد أرسل الامبراطور المقدوني أسطوله بقيادة أمير البحر نيكوس إلى المحيط الهندي بحثاً عن الاكتشافات الجغرافية في منابع الشمس ، في مغامرة بحرية عالية من أروع المغامرات التي جرت في العصور القديمة . وقد عاد نيكوس من الهند إلى العراق سنة ۳۲۶ - ۳۲۵ ق.م. عن طريق الخليج لسبر غور مياهاه واكتشاف مصب الفرات ، ثم تبع بأسطوله مجرى نهر قارون ليحط رحاله عند مدينة سوزة حيث كان الاسكندر في انتظاره .

«و ترجیحاً/اسکندر کبیر که مشتاق بود لقب پادشاه جهان را داشته باشد، نخستین کسی بود که این بخش را خلیج فارس نامید ...».

شک نیست که این گفته قلعه‌چی، کامل‌تر از نکته اول است؛ زیرا قلعه‌چی اذعان کرده است که اسکندر مقدونی که سیزده قرن پیش از حضرت عیسی مسیح

علیه‌السلام) بر یونان حکمرانی کرده، نخستین کسی بوده که این منطقه را خلیج فارس نامیده است؛ بنابراین براساس سخن قلعه‌چی، تاریخ این نام‌گذاری به ۲۳۳۶ سال پیش برمی‌گردد. گرچه من معتقدم این نام‌گذاری به روزگاری دورتر از این تاریخ می‌رسد. در همین صفحه می‌نویسد:

وهكذا لم يتعرف الأميرال المقدوني في رحلته هذه إلا إلى الساحل الشرقي للخليج ، أي الساحل الفارسي ، وظل الساحل العربي مجهولاً لديه (۱) . بما دعا الأمبراطور إلى أن يطلق على الخليج ذلك الاسم ، وبقي متداولاً ، بطريق التواتر (۲) . وفي العصور الأخيرة أطلقت العثمانيون على الخليج اسم «خليج البصرة» (۳) ، أما سكان الاحساء فكانوا يسمونه «خليج القطيف» (۴) . ومع ذلك ، فنذ القرن الأول للميلاد نرى باحثاً شهيراً هو المؤلف والمؤرخ الروماني بليني Pliny الذي ولد سنة ۶۲ م وتوفي سنة ۱۱۳ م يسمي الخليج باسمه الصحيح، أي الخليج العربي، وذلك في وصفه لمدينة خاراكس التي يرجع الباحثون أنها مدينة الحمرة (۵) . ونشر في ما يلي ما قاله بليني حرفياً ، نقلاً عن كتاب «الخليج الفارسي» للسير اوتولد ويلسون ، ص ۴۹، مع ترجمته باللغة العربية :

«و این چنین بود که فرمانده نیروی دریایی مقدونی در این سفر خویش، جز ساحل شرقی خلیج، یعنی ساحل فارسی را نمی‌شناخت و پیوسته ساحل عربی خلیج بر او ناشناخته بود.»

بدون شک اسکندر مقدونی یکی از بزرگ‌ترین فرماندهان تاریخ بوده است؛ به طوری که به‌عنوان یک فرمانده تاکتیکی توانمند توصیف شده است، کسی که توانست در آن برهه از تاریخ تقریباً همه جهان را فتح کند. با این توصیف چگونه ممکن است فرماندهی همچون وی ساحل عربی خلیج فارس را نشناسد؟

آیا غربی‌ها و حتی اعرابی که در آثار مکتوبشان بارها نام خلیج فارس یا بحر فارس تکرار شده است، همگی در نام‌گذاری خود به خطا رفته‌اند؟ یعنی آنان ساحل فارسی خلیج فارس را دیده‌اند و از نیمه دیگر بی‌اطلاع بوده‌اند؟! اگر این ادعا صحیح باشد باید دست‌کم یک سند در این زمینه وجود داشته باشد.

- چگونه ممکن است یک خلیج دو نام داشته باشد؟ یعنی در یک زمان، شمال آن به نام الخلیج الفارسی و جنوب آن نام دیگری داشته باشد؟ آیا او فراموش کرده است که الفاظ الخلیج الفارسی یا بحر فارس بدون استثنا در همه کتاب‌های عربی ذکر شده است؟
- نکته درخور توجه این است که غربی‌ها با وجود دشمنی آشکار با ایران، هرگز نامی جز خلیج فارس در نقشه‌های خود ترسیم نکرده‌اند؛ اما با کمال تعجب بیشتر کشورهای عربی حتی در کتاب‌های درسی از واژه جعلی خلیج عربی استفاده می‌کنند.

۱-۲. حدود خلیج فارس در آثار جغرافی‌دانان عرب

حدود خلیج فارس در منابع متعدد عربی به تفصیل بیان شده است، در این مجال به یک نمونه اکتفا می‌شود:

احمد رمضان احمد، استاد دانشگاه عین‌الشمس قاهره، در کتاب الرحلة والرحالة

المسلمون به نقل از ابواسحق ابراهیم استخری جغرافی دان مشهور عرب (متوفی حدود ۳۴۵هـ) می نویسد: (بی تا: ۸۱)

«و بر دیار عرب، بحر فارس از آبادان که مصب دجله به دریاست، احاطه دارد». استخری می افزاید:

اقالیم المشرق، و اقالیم المغرب التي بدأ أقسامها بديار العرب. والمقصود بديار العرب، هي شبه الجزيرة العربية، التي يصفها فيقول: «ويحيط بها بحر فارس من عبادان وهو مصب ماء دجلة في البحر، حتى ينتهي إلى عمان ثم ينحطف على سواحل مهرة وحضرموت وعدن حتى ينتهي إلى سواحل اليمن إلى جدة ثم يتند إلى مدین حتى ينتهي إلى ايلة». ويضيف الاصطخري فيقول: ويراد ببحر فارس كل البحار المحيطة ببلاد العرب من مصب دجلة إلى ايلة^(۱).

«مقصود از بحر فارس همه دریاهاى محیط بر بلاد عرب از مصب دجله تا ايله است». ابو اسحق ابراهیم استخری در کتاب المسالك والممالك حدود خلیج فارس را دقیقاً تعیین کرده است؛ بنابراین اگر قلعه‌چی پنداشته که اسکندر مقدونی نیمه دوم خلیج فارس را نمی‌شناخته، قطعاً در عصر استخری این نیمه باید شناخته می‌شد؛ پس چرا بر همان نام در عصر عباسی تأکید شده است؟

بدون شک این گونه تحریفات موجب آشفتگی در اسامی اماکن و در نهایت آشفتگی در روابط بین‌المللی خواهد شد. چنانچه این شیوه تعمیم یابد، می‌بایست اسامی همه اقیانوس‌ها و خلیج‌های جهان تغییر یابد. اصرار اعراب به تغییر نام خلیج فارس این سؤال را به ذهن متبادر می‌کند که چرا آنان به فکر تغییر نام بحر احمر: دریای سرخ به البحر العربی یا الخلیج العربی یا الخلیج الإسلامی نبوده‌اند، با این‌که این دریا در حد فاصل کشورهای اسلامی یعنی عربستان و مصر و سودان جای دارد؟! و اصولاً چرا مردم پاکستان اقیانوس هند را به اقیانوس پاکستان تبدیل نکردند؟! یعنی بخشی از اقیانوس هند که مجاور اراضی پاکستان است را اقیانوس پاکستان نام‌گذاری نکردند؛ زیرا اسکندر مقدونی یا غربیان در سفر خود به اقیانوس هند از اقیانوس پاکستان بی‌اطلاع بودند و بنابراین اقیانوس پاکستان نزد آنان شناخته شده نبوده است! در واقع نام‌گذاری خلیج فارس یا بحر فارس - آنچنان که مؤلف پنداشته - نام‌گذاری غربی‌ها نیست، بلکه به دوران قبل از اسلام باز می‌گردد.

۳-۱. میزان تسلط ایرانیان بر دریاهای

قلعه‌چی در صفحات ۱۷ و ۱۸ کتاب خود می‌نویسد:

وفي الواقع ان الفرس لم يكونوا يركبون البحر ، حتى في أوج عظمتهم ، وإذا ما أنشأوا في الخلیج اسطولا كان مجارته من غير الفرس . يقول الدكتور صلاح العقاد عن الساحل ، « الفارسي اصمياً : » أما الساحل الشمالي الشرقي الذي يكون الآن الساحل الايراني فيمتد على طوله نحو ألفي كيلومتر ، سلسلة عالية من الجبال الصعبة المنافذ إلى الداخل ، مما عزل سكّان فارس والسلطة المركزية فيها عن حياة البحر . ولقد اشتهر الفرس منذ غابر الزمن

مخوفهم من حياة البحار ، حتى قال بعض المؤرخين العرب : ليس من الخلیج شيء فارسی إلا اسمه ، وعلى ذلك فان ذبوع اسم « الخلیج العربي » الآن قد جاء موافقاً لحقیقة جغرافیة ثابتة (۱۶)»

۱ - الاستعمار في الخلیج الفارسی ، ص ۱۶

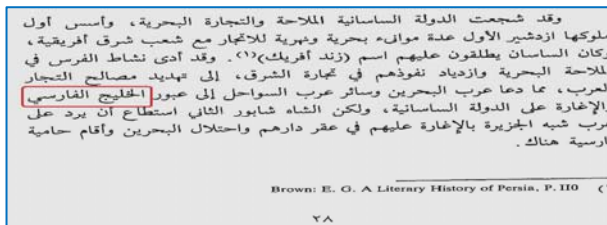
- «... در واقع فارسیان حتی در اوج عظمتشان دریانورد نبودند! و هرگاه می‌خواستند ناوگانی در خلیج دایر کنند دریانوردانشان فارس نبودند! دکتر صلاح عقاد درباره ساحل فارسی که فقط یک نام است، می‌گوید: اما ساحل شمال شرقی که اکنون ساحل ایرانی را تشکیل می‌دهد و طولش حدود دو هزار کیلومتر است، در امتداد این دو هزار کیلومتر سلسله جبالی وجود دارد که مانع ساکنان فارس و نیز اعمال قدرت دولت مرکزی ایران از حضور در دریا شده است. از گذشته‌های دور فارسیان به ترس و وحشت از زندگی در دریاها شهرت دارند! به طوری که یکی از مورخان عرب می‌گوید: از خلیج چیزی جز نامش وجود ندارد، بنابراین در حال حاضر شیوع نام الخلیج العربی مطابق با یک حقیقت جغرافیایی ثابت شده است!» (به نقل از: الاستعمار فی الخلیج الفارسی: ۱۶).
- مشخص نیست وی از کجا به این حقیقت جغرافیایی ثابت شده رسیده است؟ و آنها که وی را در ارائه چنین نظریه عجیبی یاری کرده‌اند، چه کسانی هستند؟ علاوه بر آن، چگونه این نظریه را اثبات می‌کند؟ زیرا وی فقط نظریه خود را بیان کرده و در اثبات آن عاجز مانده است.
 - این تحریف بزرگ تاریخی را خود نویسنده در صفحه ۷۱ در مبحث عهد الفارسی فی الخلیج به روشنی پاسخ داده و ضمن اعتراف توضیح داده است که چگونه در ۲۰۰۰ سال قبل، ناخدایان ایرانی کالاهای تجاری را از چین و سیلان تا شرق آفریقا و مصر حمل می‌کردند.
 - درباره ادعای نویسنده مبنی بر این‌که: «فارسیان حتی در اوج عظمتشان دریانورد نبودند! اگر او، متون تاریخی و جغرافیایی عرب را خوانده بود، نظر خود را تغییر می‌داد. اکنون در این مجال به دو نمونه از منابع عربی استناد می‌کنیم:
- ابن حوقل متوفی به سال (۳۶۷ هـ) در کتابش صورة الأرض می‌نویسد: «وقد تكرر القول بأن بحر فارس خلیج من البحر المحيط فی حد الصین وبلد الواق وهو بحر یجری علی حدود بلدان السند و کرمان الی فارس فینسب من بین سائر الممالک التي علیه الی فارس. لأنه ليس عليه مملكة أعمر منها ولأن ملوک فارس كانوا علی قديم الأيام أقوی

سلطانا، وهم المستولون إلى يومنا هذا على ما بَعُد و قَرُب من شطوط هذا البحر ولأننا لانعلم في جميع بلد فارس وغيرها سفنا تجرى في بحر فارس فتخرج عن حد مملكتها و ترجع بجلالته وصيتها الالفارس ...».

ترجمه: این سخن بارها تکرار شده است که بحر فارس خلیجی از بحر محیط در حدود چین و سرزمین واق است. و آن دریایی است که در مرز سرزمین‌های هند و کرمان به سوی فارس جاری است؛ بنابراین از میان سرزمین‌هایی که بر آن مشرف است به فارس نسبت داده می‌شود. زیرا سرزمینی آبادتر از بلاد فارس مشرف بر این خلیج نیست. و نیز به همین دلیل که پادشاهان فارس در روزگار گذشته بیشترین قدرت را داشته‌اند؛ و آنان تا همین امروز بر همه نهرهای دور و نزدیک این دریا تسلط دارند؛ و نیز بدین جهت که ما در تمام سرزمین فارس و غیرفارس یک کشتی نمی‌یابیم در دریای فارس در حرکت باشد و از حدود مملکت فارس خارج باشد. (یعنی سراسر خلیج فارس در اختیار ایران بوده است).

۴-۱. اعتراف اعراب مینی بر دریانوردی ایرانیان الف) احمد رمضان احمد

احمد رمضان احمد در کتاب الرحلة والرحالة المسلمون می‌نویسد: (بی تا: ۲۸)

«دولت ساسانی، دریانوردی و تجارت دریایی را تشویق می‌کرد و نخستین پادشاه ساسانی اردشیر اول چند بندر دریایی و رودخانه‌ای

به منظور تجارت با مردم آفریقا تأسیس کرد. ساسانیان نام «زند آفریک» را بر خود اطلاق می‌کردند. فعالیت فارسیان در دریانوردی با ازدیاد نفوذ آنان در تجارت شرق، به تهدید منافع تجار عرب منجر شد، به طوری که اعراب بحرین و دیگر اعراب سواحل به عبور از خلیج فارس مجبور شدند تا بر دولت ساسانی یورش برند؛ ولی پادشاه شاهپور دوم توانست با یورش بر اعراب شبه‌جزیره در عمق خاک آنها بر آنان چیره شود».

سخنان احمد رمضان احمد بیانگر آن است که دریانوردی ایرانیان بر ایجاد امنیت و گسترش تجارت مبتنی بوده است، در همان حال قبایل عرب با دزدی دریایی و راهزنی امنیت این منطقه را برهم می‌زدند. آرنولد ویلسن در کتابش به نام خلیج فارس شرح مفصلی از این ماجرا را ارائه کرده است (بنگرید: ویلسن، سر آرنولد، ۱۳۶۶ش). هم‌چنین

پرفسور هادی حسن در کتاب خود سرگذشت کشتیرانی ایرانیان از دیرباز تا قرن شانزدهم میلادی، اطلاعات ارزشمندی از سابقه کشتیرانی ایرانیان در خلیج فارس و دریاهای آزاد از دیرباز تا به امروز بیان کرده است (بنگرید: هادی حسن، ۱۳۷۱ش؛ و نیز: رایین، اسماعیل، ۱۳۵۶ش، دریانوردی ایرانیان؛ و نیز: رسایی فرج‌الله، ۱۳۵۰ش: ۲۷۱).

ب) عبدالعزیز سالم و احمد مختار العبادی

عبدالعزیز سالم و احمد مختار العبادی در کتابشان با عنوان تاریخ البحریه الاسلامیه فی حوض البحر الابيض المتوسط، در ۱۴ صفحه اول این کتاب در مورد عظمت دریانوردان ایرانی می‌نویسند: «بیشتر اصطلاحات دریایی از جمله مینا، بندر، سفینه، اسطول، ناو، ناو خدا از زبان فارسی گرفته شده است». هم‌چنین در صفحه ۱۴ آورده‌اند: «اعراب قبل از اسلام، گویی به‌طور کلی فراموش کرده بودند که به دریا اتصال دارند و اصلاً موضوع دریانوردی را نادیده می‌گرفتند. حتی در صدر اسلام ابوبکر و عمر مسلمانان را از پیمودن مسیر از طریق دریا و خطرات مربوط بر حذر می‌داشتند». به نظر نویسندگان کتاب یادشده، علت این امر، نبودن چوب در کشورهای شبه‌جزیره عربی برای ساختن کشتی بوده است.

ج) السید عبدالعزیز و دکتر مصطفی مشرفه

در کتاب البحر الاحمر فی التاريخ الاسلامی، از السید عبدالعزیز و دکتر مصطفی مشرفه؛ و نیز در کتاب العرب و الملاحة فی المحيط الهندی ترجمه سید یعقوب بکر به تفصیل از دریانوردی ایرانیان یاد شده است.

با این توصیف چگونه ممکن است دولت قدرتمندی همچون امپراتوری ایران^۱ که بر امپراتوری روم غلبه کرد، ناوگان دریایی نداشته باشد؟ (بنگرید: تفسیر سوره روم ذیل آیه: غُلِبَتِ الرُّومُ) این در حالی است که همه مورخان اظهار کرده‌اند در آن زمان، بخش قابل سکونت کره زمین بین دو امپراتوری بزرگ ایران و روم تقسیم شده بود. آیا می‌توان سخنان قلعه‌چی را به نقل از صلاح عقاد درباره ساحل فارسی پذیرفت که می‌گوید: «اما ساحل شمال شرقی که در امتداد این دوهزار کیلومتر سلسله جبالی وجود دارد، مانع ساکنان فارس و نیز اعمال قدرت دولت مرکزی ایران از حضور در دریا شده است».

۱. هدف این مقاله دفاع از افکار ایرانیان و ودین آنان در آن دوران نیست، بلکه ما به دین اسلام و پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه و آله و سلم) افتخار می‌کنیم. هدف از ذکر جنگ بین ایران و روم فقط بیان موقعیت استراتژیک ایران در آن عصر است.

شاید صلاح عقاد چنین پنداشته است که در تمام سواحل ایرانی خلیج فارس، اعراب ایرانی اقامت داشته‌اند؛ بنابراین در آن زمان مجالی برای حضور فارسیان فراهم نشده است! قطعاً نویسنده طول سواحل ایرانی خلیج فارس را فراموش کرده است. به همین سبب آن را با سواحل امیرنشینان خلیج فارس مقایسه کرده است. سواحل ایرانی (همان‌طور که اظهار کرده است حدود دو هزار کیلومتر است) این سواحل در مقایسه با سواحل عربی خلیج فارس که بین چند کشور کوچک تقسیم شده است، طولانی‌ترین سواحل است. حال با توجه به این مطلب چگونه نویسنده خود را به تجاهل زده و با این حجم انبوه از سواحل چنین پنداشته است که کوه‌ها و قدرت مرکزی مانع از دسترسی ساکنان فارس به این سواحل بوده است! بدون تردید وی از تاریخ ایران و پایداری و دلاورمردی‌های ایرانیان در مقابل دشمنان در این ساحل طولانی بی‌اطلاع بوده است.

قلعه‌چی در صفحه ۲۲ می‌نویسد:

والواقع ان سكان المناطق الداخلة في شبه الجزيرة العربية إن لم يكونوا قد عرفوا البحر أو تجرأوا عليه ، فان ذلك لا يمكن أن ينطبق بحال من الأحوال على سكان المناطق الساحلية في اليمن وعمان والبحرين وسائر بلاد الخليج ، فهم أبناء البحر نشأوا على شواطئه ، وداعبوا أمواجه ، وركبوا فواربه ، وصارعوه وصارعهم في جميع مراحل العمر . وفي رسالة عمر إلى معاوية نفسها جواب على ذلك السؤال

«درواقع ساکنان مناطق داخلی شبه جزیره عربی دریا را نمی‌شناختند یا جرأت رفتن به دریا را نداشتند.»

این امر به هیچ وجه با وضعیت ساکنان مناطق ساحلی یمن و عمان و بحرین و دیگر بلاد خلیج منطبق نیست؛ زیرا آنان فرزند دریا هستند، در سواحلش پرورش یافته‌اند، با امواجش بازی کرده‌اند، بر آن سوار شده‌اند، و در تمام عمر با امواجش جنگیده‌اند.»

اکنون با توجه به حضور ایرانیان در خلیج فارس و دریاهای آزاد، باید از قلعه‌چی پرسید با این تعبیر، چگونه ساکنان مناطق ساحلی یمن و عمان و بحرین با سواحل دریا پرورش یافتند، با امواجش بازی کرده‌اند و بر آن سوار شده‌اند، و در تمام عمر با امواجش جنگیده‌اند، ولی ساکنان مناطق داخلی شبه جزیره عربی و ساکنان سواحل شمال شرقی یعنی سواحل ایران با طولی حدود دو هزار کیلومتر دریا را نمی‌شناختند یا جرأت رفتن به دریا را نداشتند؟ زیرا وجود سلسله جبال مانع ساکنان فارس و نیز اعمال قدرت دولت مرکزی ایران از حضور در دریا بوده است!

جای شگفتی است که کوه‌ها مانع رسیدن ایرانیان به دریا بوده است؛ اما اعراب بدون هیچ مانعی بر دریا و امواج آن سوار شده‌اند!

۵-۱. استناد قلعه‌چی به سخنان صلاح عقاد

و اما استناد قلعه‌چی به سخنان صلاح عقاد در کتاب الاستعمار فی الخلیج الفارسی؛ باید پرسید چرا صلاح عقاد در عنوان کتابش بر نام الخلیج الفارسی تأکید کرده است؟ آیا این بدان معنا نیست که وی با نظر قلعه‌چی موافق نیست؟! قلعه‌چی در صفحه ۱۴ می‌نویسد:

وإذا كنا قد استشهدنا بؤرخ روماني من القرن الأول للميلاد (بليني) ومؤرخ
 داغري من القرن الثامن عشر (نيور) فلا بد من أن نضيف إليها شهادة مؤرخ
 انكليزي من القرن العشرين هو رودريك اوين الذي زار الخليج العربي وأصدر
 عنه سنة ۱۹۵۷ كتاباً بعنوان : «الفقاعة الذهبية - وثائق الخليج العربي» وقد
 روى فيه أنه زار الخليج العربي وهو يعتقد بأنه خليج فارسي لأنه لم ير على
 الخرائط الجغرافية سوى هذا الاسم، ولكنه ما كاد يتعرف إليه عن كتب حتى

«و اگر ما به مورخی رومی از قرن اول میلادی یعنی پلینی^۱ (۱۳۳-۶۲ م) و مورخی دانمارکی از قرن هجدهم میلادی یعنی نیبور استناد کردیم، باید نظر مورخ انگلیسی قرن بیستم یعنی رودریک

اُوین^۲ را نیز اضافه کنیم که وی از خلیج عربی بازدید کرده و در سال ۱۹۵۷ م. کتابی با عنوان حباب‌های طلایی در خلیج عربی منتشر کرده و معتقد است این خلیج نامش خلیج فارس است؛ زیرا در نقشه‌ها نام دیگری جز این نام وجود ندارد».

- قلعه‌چی در ارجاعاتش جز ذکر سه مورخ از کسی نام نبرده و فقط به عنوان صفحه کتاب اشاره کرده است و در منابع و مآخذ شرح کامل کتاب دیده نمی‌شود:

مصادر ومراجع الكتاب	
ابن الاثير	التكامل في التاريخ
احمد امين	فجر الاسلام
احمد امين	ظهور الاسلام
احمد بن زيني دحلان	الفتوحات الاسلامية
احمد زكي صفوت	جمهورية خطب العرب
احمد شبلي (الدكتور)	التاريخ الاسلامي والعبارة الاسلامية
احمد علي	ثورة الزنج وقائدها علي بن محمد

این شیوه از ارجاع بهترین دلیل بر کم‌اطلاعی او از تحقیقات علمی است؛ زیرا اگر با شیوه تحقیق آشنا بود، نام ناشر، سال چاپ، تعداد چاپ، شهر یا کشور محل چاپ اثر را قید می‌کرد.

- مورخ مورد ادعای او، نیبور دانمارکی نیست، بلکه وی کارستن نیبور^۳ (متولد ۱۷ مارس ۱۷۳۳ - در گذشته ۲۶ آوریل ۱۸۱۵) جهانگرد و ریاضی‌دان آلمانی است. نیبور در سال ۱۷۶۲ دقیق‌ترین نقشه منطقه خلیج فارس را با عنوان «نقشه خلیج فارس» ترسیم کرد که جزایر سه‌گانه تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی (گپ‌سبزو) در این نقشه به نام ایران ثبت شده است. او دوران نوجوانی خود را به کشاورزی

1. Pliny

2. Roderic owen

3. Carsten Niebuhr

- گذراند؛ ولی به ریاضیات علاقه داشت. یکی از آموزگاران‌ش در سال ۱۷۶۰ به او پیشنهاد کرد تا به گروهی بپیوندد که از سوی فردریک پنجم، پادشاه دانمارک به منظور اکتشاف علمی به مصر، عربستان و سوریه می‌رفتند.
- نیبور در سراسر کتاب خود این منطقه را با عنوان «خلیج فارس» نام برده است و حتی نقشه بسیار دقیقی تحت عنوان خلیج فارس دارد که در آن جزایر خلیج فارس و جزایر سه‌گانه را به رنگ خاک ایران ترسیم کرده است.
- قلعه‌چی به کتابی انگلیسی از آرنولد ویلسون^۱ با عنوان «The Persian Gulf» استناد کرده و مدعی است که وی سخنی را از مورخ رومی «پلینی» که در قرن اول میلادی می‌زیسته است، در ارتباط با نام جعلی خلیج عربی نقل کرده است! حال باید از وی پرسید: اگر آرنولد ویلسون از صحت کلام مورخ رومی در نام‌گذاری‌اش با نام جعلی مطمئن بود؛ چرا این نظر، وی را قانع نکرده است تا عنوان کتابش را از «The Persian Gulf» به نام جعلی تغییر دهد؟
- بدون شک ذکر برخی نظرات منقول در آثار مؤلفان امری طبیعی است. اما این بدان معنا نیست که درج این آرا مورد تأیید مؤلفان نیز باشد؛ بنابراین استناد به مورخ رومی «پلینی» دلیل بر پذیرش نظر او مبنی بر نام جعلی نیست؛ زیرا خود مؤلف عنوان کتابش را از «The Persian Gulf» به نام جعلی تغییر نداده است.
- قلعه‌چی در کتاب خود مدعی شده است که پلینی، خلیج فارس را با نام جعلی نامیده است. با مراجعه به کتاب پلینی در مبحث دریاها می‌بینیم که وی خلیج فارس را توصیف کرده و از خلیج عربی نیز که دریای سرخ است، نام برده است. وی که تصویر امروزی را از منطقه نداشته است، خلیج فارس و دریای سرخ یا خلیج عربی را همانند دو شاخه منشعب از دریای آریتراس (دریای عمان و عرب) تصویر کرده و در بیان مکان‌های جغرافیایی اشتباهاتی را که نشئت گرفته از ضعف علمی آن دوره بوده، مرتکب شده است.
- اکنون به سخن قلعه‌چی در صفحه ۱۴ به نقل از نیبور برمی‌گردیم:
- «و اگر ما به مورخی رومی از قرن اول میلادی یعنی (پلینی) ...»
- اصولاً نیبور چه گفته است؟ آیا وی مدعی تغییر نام خلیج فارس است؟
- ۶-۱. سخنان قلعه‌چی درباره نیبور**
- اکنون به سخنان قلعه‌چی درباره نیبور و نتیجه‌گیری اشتباه از سخنان او توجه کنید:

1. Wilson Arnold

او در صفحه ۱۱ می‌گوید:

له مع التاريخ والجغرافية البشرية موقفاً آخر ..
 وأول من اتبه إلى هذه الحقيقة الصارخة ، الراحل الدانماركي كارستن نيبور
 الذي جاب الجزيرة العربية عام ١٧٦٢ م (١١٧٦ هـ) وخرج على العالم عام ١٧٧٢ م
 (١١٨٦ هـ) يؤلف ضخمة هو أروع مغامرة من قصص الريادة وأدب الرحلات ،
 طوال القرن الثامن عشر ، وسيبقى دائماً بضعة حية من كبد الحقيقة . ولقد قال
 عن ذلك الساحل الشرقي في الصفحة الثامنة من كتابه : «رحلات في الجزيرة العربية
 وبلدان أخرى في الشرق» :
 « لكنني لا أستطيع أن أمر بصمت عائل ، بالمستعمرات الأكثر أهمية ، والتي
 رغم كونها منشأة خارج حدود الجزيرة العربية ، هي أقرب إليها . أعني العرب
 الفاطميين الساحل الجنوبي من بلاد الفرس ، المتحالفين على الغالب مع الشيوخ
 المحسورين ، أو الحاضرين لهم . وتتفق ظروف مختلفة لتدل على أن هذه القبائل
 استقرت على الخليج الفارسي قبل فتوحات الحلفاء ، وقد حافظت دوماً على
 استقلالها ومن المضحك أن يصور جغرافيون جزءاً من بلاد العرب كأنه خاضع
 لحكم ملوك الفرس ، في حين أن هؤلاء الملوك لم يتمكنوا قط من أن يكونوا آسياد
 ساحل البحر في بلادهم الخاصة ، لكنهم تحملوا ، صابرين على مفض ، أن يبقى هذا
 الساحل ملكاً للعرب » .

« او اولین کسی که متوجه
 این حقیقت پر سر و صدا شد،
 جهانگرد دانمارکی کارستن
 نیبور بود که جزیره‌العرب را در
 سال ۱۷۶۲م. (۱۱۷۶هـ) پیمود
 و در سال ۱۷۷۲م. (۱۱۸۶هـ)
 کتاب قطوری تألیف کرد که
 زیباترین قصه‌های ماجراجویی
 و ادبیات سفرنامه‌ها را در قرن
 هجدهم به تصویر کشیده است

... وی درباره ساحل شرقی در صفحه ۸ کتابش با عنوان «رحلات فی الجزيرة العربية و بلدان
 أخرى فی الشرق» می‌نویسد:

«اما من نمی‌توانم با سکوتی مشابه، از مستعمراتی که بیشترین اهمیت را دارد، عبور
 کنم. مستعمراتی که به‌رغم وجودشان در خارج از حدود جزیره‌العرب، بدان
 نزدیک‌ترند. مقصود من اعراب ساکن در ساحل جنوبی بلاد فارس است که غالباً با
 شیوخ همجوار، هم‌پیمان بودند یا مطیع آنان بودند. اوضاع مختلفی فراهم می‌شود که
 دلالت دارد بر این‌که این قبایل پیش از فتوحات خلفا در خلیج فارس استقرار داشتند و
 همیشه بر استقلال آن پایبند بوده‌اند. و خنده‌آور است که جغرافی‌دانان ما چنین
 تصویری را ترسیم می‌کنند که گویی بخشی از بلاد عرب مطیع پادشاهان فارس بوده‌اند،
 درحالی‌که آن پادشاهان هرگز نتوانستند حاکم ساحل دریای کشور خود باشند؛ اما آنان
 تحمل کردند و براین سوزش بردباری به خرج دادند تا این ساحل ملک عرب باشد».

خلاصه سخنان مورخ دانمارکی، نیبور، این است که اعراب ساکن ساحل جنوبی
 بلاد فارس به زعم او مطیع فرمان‌فروشان فارسیان نبودند!

- مورخ دانمارکی (نیبور) به صحت نام «خلیج فارس» تصریح کرده است؛ حال باید از
 قلعه‌چی پرسید چرا او به گفته نیبور بی‌توجه بوده و آن را رد کرده است؟
- به‌زعم وی، مطیع نبودن اعراب ساکن جنوب ایران در برهه‌ای از زمان به فرمان
 پادشاهان فارس چه ارتباطی به تغییر نام خلیج فارس دارد؟
 اکنون به سخنان قلعه‌چی در صفحه ۱۲ توجه کنید:

و عاد نیبور إلى التأكيد على هذا الموضوع في مكان آخر من كتابه وبتفصيل أكثر، فقال في الصفحتين ۱۳۷ - ۱۳۸ :

« لقد أخطأ جغرافيوناً ، على ما أعتقد ، حين صوروا لنا جزءاً من الجزيرة العربية خاضعاً لحكم الفرس ، لأن العرب هم الذين يتلكون ، خلافاً لذلك ، جميع السواحل البحرية للإمبراطورية الفارسية من مصب الفرات إلى مصب الاندوس على وجه التقريب . »

نیبور در جای دیگری از کتابش و با تفصیل بیشتری بر این موضوع تأکید می‌ورزد، وی در صفحات ۱۳۷-۱۳۸ می‌گوید:

من معتقدم جغرافی دانان ما اشتباه کردند، وقتی که بخشی از جزیره‌العرب را که تابع حکمرانی فارسیان بود، برای ما به تصویر کشیدند؛ زیرا اعراب برخلاف آن، همه سواحل دریایی امپراتوری فارس را از مصب فرات تا تقریباً مصب اندوس در اختیار داشتند.

خلاصه کلام مورخ دانمارکی، نیبور [المانی] این است که جغرافی‌دانان بخشی از جزیره‌العرب را که تابع حکمرانی فارسیان بود، برای ما به تصویر کشیده‌اند و به‌زعم خودش این کلام صحیح نیست! آیا این سخنان به معنای این است که او با نام خلیج فارس موافق نیست؟!

۷-۱. استناد قلعه‌چی به سخنان رودریک اُوین انگلیسی

و اما استناد به سخنان مورخ سوم! رودریک اُوین انگلیسی در قرن بیستم. همان‌طور که قبلاً اشاره شد، قلعه‌چی در صفحه ۱۴ کتاب خود می‌نویسد:

<p>« ما من خريطة انكليزية يظهر عليها الخليج العربي، وهو أمر يشغل خواطر أولئك الذين يقيمون فيه . ارت على المسافر أن يتجه ، كأنه ميم شطر الخليج الفارسي، وقد يتبادر إلى ذهنه انه في الخليج الفارسي حين يبلغ الكويت أو البحرين ، وإذا به يسمع أن هذا الخليج في مكان لم يبلغه بعد . الخليج الفارسي؟ »</p>	<p>وإذا كنا قد استشهدنا بزوج ووحدي من القرن الأول للميلاد (باني) وبتدريج دافركي من القرن الثامن عشر (نيبور) فلا بد من أن نضيف اليها شهادة مؤرخ انكليزي من القرن العشرين هو رودريك اوين الذي زار الخليج العربي وأصدر عنه سنة ۱۹۵۷ كتاباً بعنوان : « الفخامة الذهبية - وافي الخليج العربي » وقد روي فيه انه زار الخليج العربي وهو يعتقد بأنه خليج فارسي لأنه لم ير على الخط الجغرافية سوى هذا الاسم ، ولكنه ما كاد يتعرف اليه من كتب حتى ايقن بان الواقع والاتفاق يقضيان بتسميته « الخليج العربي » ولهذا سمى كتابه بهذا الاسم ، وفي ذلك يقول :</p>
---	--

«... رودریک اُوین معتقد است این خلیج، نامش خلیج فارس است؛ زیرا در نقشه‌ها نام دیگری جز این نام وجود ندارد...» ولی او هنوز با این قضیه از نزدیک آشنا نشده بود که دریافت واقعیت! و انصاف! چنین اقتضا می‌کند که آن را خلیج عربی بنامد. به همین دلیل کتابش را بدین اسم نام‌گذاری کرد. وی در این زمینه می‌گوید: «هیچ نقشه انگلیسی وجود ندارد، مگر این‌که نام خلیج فارس بر آن نقش بسته است... این امر خاطر اعرابی را که در آنجا اقامت دارند، آزرده می‌کند. یقیناً مسافری که بدین سمت حرکت می‌کند، گویی یک نیمه خلیج فارس را طی می‌کند، به ذهنش خطور می‌کند که او در خلیج فارس است. اما وقتی به کویت یا بحرین می‌رسد، ناگهان متوجه می‌شود این خلیج در جایی قرار گرفته که واژه خلیج فارس بدانجا نرسیده است!

۸-۱. رودریک اُوین کیست؟

رودریک اُوین یکی از کارگزاران سازمان جاسوسی انگلیس است که با وجود پیروی از سیاست استعماری انگلیس، چیزی را برای اعراب اثبات نکرد، جز این‌که او

به‌عنوان یک مسافر و نه مورخ، از کشورهای عربی بازدید کرد و تحت تأثیر فضای عربی قرار گرفت! بنابراین دوست داشته است تا خلیج فارس را بدون دلیل و مدرک علمی به اسمی جعلی بنامد. ولی قلعه‌چی بار دیگر دچار خسران شده است؛ زیرا همین کارگزار سازمان جاسوسی انگلیس اعتراف کرده است که «ما من خریطه انکلیزیه الا و یظهر علیها الخلیج الفارسی: هیچ نقشه انگلیسی وجود ندارد جز این که نام خلیج فارس بر آن نقش بسته است» این نظر به جای این که سودی به قلعه‌چی برساند، کاملاً به زیان اوست؛ زیرا وی عکس نظر او را بیان کرده است.

رودریک اُوین به‌عنوان یک مسافر ادعا کرده است که وی یقین دارد بر این که واقعیت! و انصاف! هر دو حکم می‌کنند که خلیج فارس را به نام جعلی بنامد! باید از ایشان پرسید منظور کدام واقعیت است؟ آیا چنین فرضیه‌ای به اثبات نیاز ندارد؟ بدون تردید این قبیل سخنان در چهارچوب تحقیقات علمی نمی‌گنجد.

اکنون به سخنان قلعه‌چی در صفحه ۱۵ به نقل از این کارگزار سازمان جاسوسی انگلیس توجه کنید:

«این امر [تغییر نام خلیج فارس] یکی از امور عدیده‌ای بود که از آن اطلاعی نداشتم تا این که به

آن کشورها رفتم. این سخنان در خلال یک سال و نیم از گشت و گذارم در آن کشورها نخستین بیان اندیشه عربی بود که بر زبان آنها تکرار می‌شد. به‌طوری که اکنون رنج می‌برم از این که فکر کنم این مکان، خلیج فارس است! و از آنجا که این کتاب من گزارشی از سفری است که آن را انجام داده‌ام و در آن روشی را مدنظر قرار داده‌ام که تا حد امکان کمترین مقاومت را داشته باشم و بنابراین تلاش کرده‌ام خودم را از جانبداری محروم کنم! و خواستم ذات خود را از اراده خالی کنم و نتیجه را به خدا بسپارم، بعدها به این خلیج ملتهب در جهان اشاره خواهم کرد؛ جایی که قبل از رسیدنم به آنجا «خلیج فارس» و پس از رسیدنم «خلیج عربی» نام گرفت؛ زیرا این چیزی است که ادب حکم می‌کند!»

خلاصه گفتار وی:

- او بدون استدلال علمی معتقد است که وی در تفکر به این که این مکان خلیج فارس است، به نوعی دچار آزدگی شده است! این استدلال از عجیب‌ترین استدلال‌های بی‌پایه و منطق در عصر ماست.

- کتاب وی گزارشی از سفری است که وی به منطقه خلیج فارس داشته است؛

«لقد كان هذا الأمر أحد الأمور العديدة التي لم أكن أعرفها حتى ذهبت إلى تلك البلاد. وكان أول تعبير عن الرأي العربي سمعته، وقد تكرر على فترات طوال ستة وثلاثين سنة من التنقل، حتى أنني أجيد الآن عناء في التفكير بأن هذا المكان «خلیج فارسی» وبما أن كتابي هذا تقرير عن رحلة سلكت فيها بعد الجهد الأولي، مسلماً بذات فيه أقل ما يمكن من المقاومة، وتعمدت أن أحرم فيها نفسي من القصد، وأردت أن أجرد ذاتي من الإرادة، وأسألت النتيجة إلى يد الله، فسوف أشير إلى هذا الخلیج السلاب الربط من العالم، و«خلیج فارسی» ما قبل وصولي، و«خلیج عربی» ما بعد ذلك، لأن هذا ما يفرضه التاديب.»

بنابراین آن‌طور که قلعه‌چی پنداشته است یک کتاب تاریخی یا علمی و مستند محسوب نمی‌شود.

۲. دیگر همفکران قلعه‌چی

اکنون به استدلال‌های نویسنده دیگری از همفکران قدری قلعه‌چی توجه فرمایید: نجده فتحی صفوت دیپلمات و نویسنده عراقی، فارغ‌التحصیل دانشکده حقوق بغداد در کتابش با عنوان الجزيرة العربية في الوثائق البريطانية - نجد والحجاز اسنادی را با موافقت کتابخانه ملکه بریتانیا به عربی ترجمه کرده است:

استفاده واحد آجدنی مضطرباً إلى الاعتراف به، وهو يتعلق بتسمية الخليج العربي، فقد دأبت المصادر الإنكليزية القديمة على تسميته **The Persian Gulf** أي **الخليج الفارسي** بينما تشير إليه المصادر والحفاظ التركية منذ بداية ظهور المطابع في العهد العثماني بـ **خليج الصيرة** (صيرة كوروزي). وقد رأيت في هذا الشأن أن المراجع لا يطالب بنقل أسماء العلم والأسماء الجغرافية كما تستعمل في اللغة التي يترجم عنها، بل عليه أن يستعمل في ترجمة الاسم الذي اصطلاح عليه في اللغة التي يترجم إليها، ودأب أبناؤها على تسميته به. ولو أردنا أن نبقى الأسماء الجغرافية كما وردت في الأصل الإنكليزي لوجب أن نكتب **جيروساليم** كلما ورد ذكر **القدس** أو **نهر النمر** (**Tigris**) عند ذكر **نهر دجلة**، أو **نكعب** أرض ما بين **الشهرين** ترجمة

لـ **(Mesopotamia)** التي كانت التسمية الغربية للعراق. وإذا أخذنا العكس فإن المترجم الإنكليزي الذي يترجم فقرة ورد فيها اسم مدينة **صيرة** اللبنانية بترجمتها **(Tyre)** ولا يقول **(Sour)** وحين يترجم اسم بركة **(بهبيا)** بترجمتها إلى **(سيرانابكا)**. ولذلك فمن الواضح أننا حين نترجم وثيقة تشير إلى الـ **(Persian Gulf)** فإن المقصود فيها هو **الخليج العربي**، وذلك ما سرنا عليه في هذه المجموعة.

«مؤلف در جلد یک، صفحات ۳۱ و ۳۲ مدعی است نتوانسته است Persian Gulf را در عربی الخلیج الفارسی ترجمه کند و اعتراف می‌کند که عادت معمول منابع انگلیسی نام‌گذاری Persian Gulf است. وی سپس توجیحات عجیبی را ذکر کرده است و می‌نویسد: اگر بخواهیم نام‌های جغرافیایی را مطابق اصل انگلیسی به عربی ترجمه کنیم باید نام Jerusalem را به جای قدس، جیروسالیم یا اورشلیم، رود دجله را النمر؛ بیره؛ یا Mesopotamia به جای ارض مابین‌النهرین: سرزمین بین‌النهرین، مسوپتامیا ترجمه کنیم که ترجمه ناآشنایی برای عراق است.

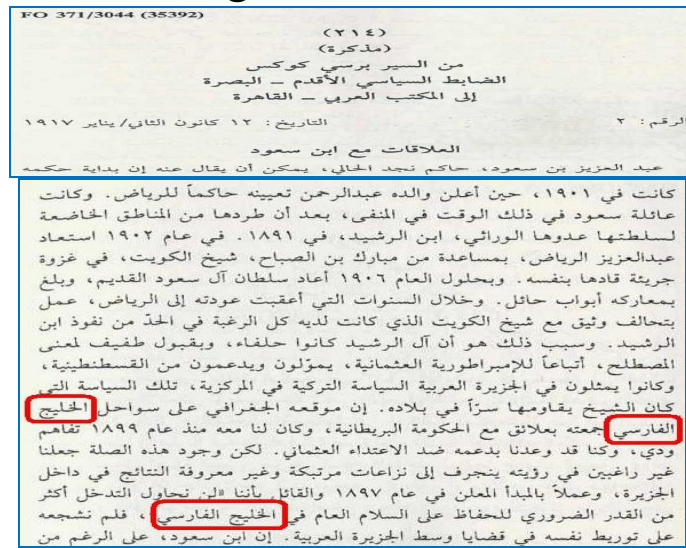
حال اگر عکس این جریان اتفاق بیافتد، مثلاً مترجم انگلیسی در متنی که در آن واژه Tyre به معنای شهر صور لبنان است، واژه Sour را بنویسد... بنابراین بدیهی است که وقتی ما سندی را ترجمه می‌کنیم که در آن به Persian Gulf اشاره می‌شود، مقصود همان الخلیج العربی است. این همان اصلی است که ما بر مبنای آن در این مجموعه عمل کرده‌ایم!»

۱-۲. پاسخ به توجیهات نجده فتحي

- تغییر نام مناطق جغرافیایی اصلی عمومی و فراگیر نیست، به طوری که یک درصد نام‌ها را به خود اختصاص داده است که آن هم با علل و انگیزه‌هایی همچون اشغالگری، سیاست، و غیره صورت گرفته است، بنابراین اگر ما نظر نویسنده را در ترجمه همه اسم‌های خاص بپذیریم، مجوز تغییر اسامی مناطق جغرافیایی را همانند غاصبان فلسطین که بر اساس تمایل اشغالگران صورت می‌گیرد، تأیید کرده‌ایم.

- همه مورخان و سفرنامه‌نویسان عرب در طی سده‌ها و اعصار، واژه الخلیج الفارسی یا بحر فارس را ذکر کرده‌اند؛ بنابراین چگونه ممکن است نجده فتحي صفت که یک نویسنده معاصر عرب است، خود را به تجاهل بزند؟!

- اغلب مترجمان عرب، Persian Gulf را الخلیج الفارسی ترجمه کرده‌اند که دلیل آن وجود هزاران کتاب ترجمه‌شده از انگلیسی به عربی است که در آن بارها واژه الخلیج الفارسی بیان شده است. نکته جالب‌تر آن‌که در همین مجموعه از نویسنده بارها الخلیج الفارسی تکرار شده که تصاویری از آن اسناد درج شده است:

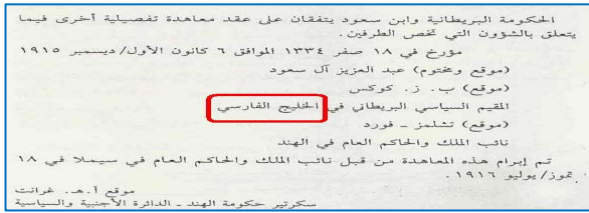

(همان، ۳/۶۳۵ و ۶۳۶) (FO 371/3044, 35392) (۲۱۴): «(یادداشت) از آقای برسی

کوکس افسر سیاسی بصره به دفتر عربی قاهره، شماره: ۲ تاریخ: ۱۲ کانون الثاني / ۱۹۱۷م.
روابط با ابن سعود... موقعیت جغرافیایی در سواحل خلیج فارس... به منظور حفظ صلح عمومی در خلیج فارس...».

سند دیگر:

(همان، ۷۸۳/۳): «دولت
بریتانیا و ابن سعود بر عقد
معاهده تفصیلی دیگری
توافق می‌کنند که مربوط به

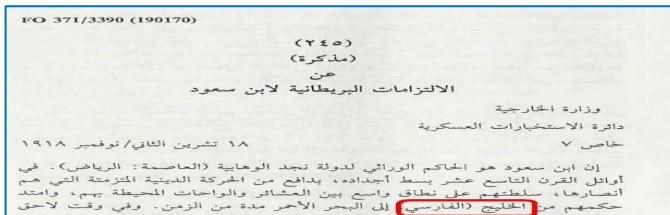
اموری است که مختص به دو طرف است. به تاریخ ۱۸ صفر ۱۳۳۴ برابر با ۶ کانون
الأول/دسامبر ۱۹۱۵م.

(امضاکننده و مهر) عبدالعزیز آل سعود (امضاکننده) ب. ز. کوکس مقيم سياسی
بریتانیا در خلیج فارس.

اکنون اسناد دیگری را به نقل از نجده فتحي صفوت ملاحظه کنید:

(همان، ۷۸۷/۳):

«یادداشت) از
تعهدات بریتانیا به
ابن سعود.

وزارت امور خارجه اداره اطلاعات نظامی، ویژه ۱۸۷ تشرین الثاني/نوامبر ۱۹۱۸م.
ابن سعود همان حاکم موروثی دولت وهابی به پایتختی ریاض است. در اوایل قرن
نوزدهم اجداد وی با انگیزه حرکت دینی متعصبانه، سلطه خود را در سطح وسیعی در
بین عشایر و روستاهای مشرف بر آن گستراندند و حکومت آنان از خلیج (فارس) تا
دریای سرخ در برهه‌ای از زمان امتداد داشت.

وینا علی تعلیمات السیر برسی کوکس، الذي كان في ذلك الوقت المقيم
السياسي البريطاني في الخليج (الفارسي) قابل المقيم البريطاني في الكويت (الكاتبين
شكسبير) والبحرين ابن سعود في ۱۵ و ۱۶ كانون الثاني/يناير ۱۹۱۳. في هذه

(همان، ۷۸۸/۳): «و براساس آموزش‌های آقای برسی کوکس که در آن زمان مقيم
سیاسی بریتانیا در خلیج (فارس) بود، مقيم بریتانیا در کویت و بحرین کاپیتان شکسپیر
با ابن سعود در تاریخ ۱۵ و ۱۶ کانون الثاني/ژانویه ۱۹۱۳م دیدار کرد».

شکسپیر، المعتمد البريطاني السابق في الكويت، بمهمة خاصة إلى ابن سعود
(59038/46261/14). وفي ۴ تشرين الأول/أكتوبر ۱۹۱۴، صدرت التعليمات إلى
المقيم [السياسي] في الخليج (الفارسي) بإبلاغ ابن سعود، بواسطة شيخ الكويت،
بنتيتها هذه، وفي ۸ تشرين الأول/أكتوبر أرسلت التعليمات إلى نائب الملك [في

(همان، ۷۹۱/۳): «... آموزش‌ها به مقیم [سیاسی] در خلیج (فارس) داده شد...».

« ۱ - إن بريطانيا العظمى ستعترف وتقر بأن نجداً والأحساء والقطيف وما جاورها والموانئ العائدة لها على سواحل الخلیج (الفارسي) هي لي،

(همان، ۷۹۵/۳): «بریتانیای کبیر به رسمیت می‌شناسد و اقرار دارد بر این‌که نجد و احساء و قطیف و مناطق همجوار و بنادر مربوط به آنها در سواحل خلیج (فارس) متعلق به من است.».

من جهة أخرى، فإن المزايا تبدو كثيرة:

(أ) السيطرة الكاملة على الساحل العربي للخليج (الفارسي).

(ب) سيطرة كاملة عمالة على تهريب السلاح.

(ج) استبعاد الدول الأجنبية والنفوذ الأجنبي من وسط الجزيرة العربية.

(د) الأمن الذي ستحققه السيادة البريطانية وسيطرة ابن سعود القوة على حشائر البدو ستكون حافزاً عظيماً للتجارة بين موانئ الخلیج.

(هـ) (الفارسي) وربما ستكون لها قسماً مما يمر الآن بموانئ البحر الأحمر.

(همان، ۷۹۷/۳): «(أ) تسلط

کامل ساحل عربی خلیج

فارس. (د) ... به منظور

تجارت میان بنادر خلیج فارس.».

FO 371/3411

(۱۸۲)

صورة ما تقرر مع بريطانيا العظمى بشأن النهضة

التاريخ: ۲۱ ذي القعدة ۱۳۳۶
۲۸ آب/أغسطس ۱۹۱۸

۱ - تمهد بريطانيا العظمى بتشكيل حكومة عربية مستقلة بكل ممان الاستقلال في داخلها وخارجيتها، وتكون حدودها شرقاً من بحر فارس. من الغرب بحر القلزم^(۱) والحدود المصرية والبحر الأبيض وشمالاً ولاية حلب والموصل الشمالية إلى نهر الفرات ويجتمع مع الدجلة في مصبها في بحر فارس. ما عدا مستعمرة عدن، فأما خارجة عن هذه الحدود. وتمهد هذه الحكومة برعاية المعاهدات

(همان، ۴۷۲/۲): «و حدود

آن از شرق از بحر فارس و

از غرب دریای قلزم...

مصب آن در بحر فارس...».

أرسلت صورة منها إلى نائب المقيم السياسي في الخلیج الفارسي بوشهر.

(همان، ۱۶۱/۵) [E39891] FO371/5061 پیوست شماره (۱) (یادداشت) از نماینده

سیاسی در بحرین به وکیل مدنی بغداد شماره ۶۳ - سی تاریخ: ۵ آذر/مارس ۱۹۲۰م. «...

رونوشتی از آن به نماینده مقیم سیاسی در خلیج فارس بوشهر ارسال شد.».

(و) خط العرض ۲۶ درجة ۳۱ دقيقة شمالاً، خط الطول ۵۶ درجة ۳۳ شرقاً، في مدخل الخلیج الفارسي (خريطة وزارة البحرية البريطانية رقم

(همان، ۴۸۲/۵): «(و) در مدخل

خلیج فارس (نقشه وزارت

دریایی بحرین به شماره ۱۲۸۷۳)».

۳. تحریف آشکار در آثار تألیف‌شده گذشتگان

۳-۱. تحریف در کتاب الخراج و صناعة الكتابة

قدامه بن جعفر (ت ۳۳۷ هـ) در کتاب الخراج و صناعة الكتابة می‌نویسد: (به نقل از نسخه خطی این کتاب در انستیتوی اتحادیه کشورهای عربی به شماره ۱۰۷۶ بنگرید: الخراج و صناعة الكتابة، تحقیق د. محمدحسین الزبیدی، بی تا: ۱۴۸)

«... والبحر المشرقي الكبير الذي تقدم وصفنا اياه. وقولنا ان طوله ثمانية آلاف

ميلا و ذكر خليجة الممتد الى بلاد البربر، وخليج آخر يسمى الخليج الفارسي...»

- از شگفتی‌های روزگار ما در این زمینه تحریف نویسنده عراقی محمد حسین زبیدی در شرح سخنان قدامه بن جعفر است که شارح اعتراف می‌کند که در هر سه نسخه خطی از مؤلف، واژه «الخليج الفارسي» موجود است؛ اما او شخصاً اقدام به تحریف آن کرده است؛ زیرا این نام در میان کشورهای عربی رایج نیست! (بنگرید: پاورقی: ۱۴۸)

(۱۹) ان التسمية السائدة بين الاقطار العربية فضلا عن كثر من دول العالم هي (الخليج العربي). • جاء في النسخ الثلاث الخليج الفارسي.

و این تصویر از همان صفحه و قبل آن است که متعلق به شارح محمد حسین زبیدی است (صص ۱۴۷ و ۱۴۸).

والبحر المشرقي الكبير الذي تقدم وصفنا اياه • وقولنا ان طوله ثمانية (۱۸) آلاف ميلا و ذكر خليجة الممتد الى بلاد البربر ، وخليج آخر يسمى الخليج العربي (۱۹) • وهو المعروف ببحر العرب طوله ألف وأربعمائة ميلا عرضه في موضع منشأته من البحر الكبير عند الموضع المعروف برأس

۲-۳. تحریف در آثار امین ریحانی

امین ریحانی نویسنده لبنانی در کتاب تاریخ نجد الحديث و ملحقاته با درج نقشه‌ای از خلیج فارس می‌نویسد:

(نقشه صفحه ۵)

۲۱

نواحی نجد *

ليس في نجد ارض يستوي سطحها وسطح البحر . فانك اذا جئت البلاد من **خليج فارس** تمر بالحساء ، ثم تأخذ بالتصعيد - والعرب يقولون التسنيد - وتستمر مصعدا ، دون ان تدرك ذلك في همان: ۲۱): «... بنابراین اگر از سمت خليج فارس به کشور (عربستان) وارد شوی از

شهر احساء عبور می‌کنی...»

يعزيه عن ابيه ، وينصح له الا يتهج على منواله في السياسة . وبينما هو هناك، أي في الطريق الى الكويت، جاء رسول من الممثل البريطاني في **خليج فارس** ، السير برسي كوكس ، Sir Percy Cox يوجه ان يوافقه الى القطيف للمفاوضة في امور هامة . فتوجه عبد العزيز الى تلك الناحية واجتمع بالسير برسي في جزيرة دارين هناك .

(همان: ۲۳۰): «... فرستاده‌ای از طرف نماینده بریتانیا در خليج فارس...»

نگارند هنگام تحقیق و بررسی در آثار امین ریحانی متوجه نوعی تحریف در چاپ‌های جدید کتاب وی شد. اکنون این تناقض آشکار را از لابلای نوشته‌ها نشان می‌دهم. مؤلف در نسخه اصلی (چاپ اول) بارها از واژه «الخليج الفارسی» استفاده کرده است؛ اما پس از مرگ وی و تجدید چاپ همان کتاب توسط وهابیان، این واژه تغییر یافته است: اکنون به نمونه‌ای از این تحریف توجه کنید: (همان: ۲۳۹)

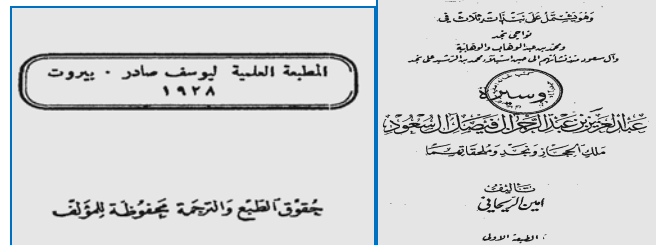
۲۳۹

رفود الانكليز و العرب

التاريخ ، بالافصاح عنه في كتابنا . من المعلوم ان الطريق الى نجد برا من الحجاز هي اقصر جدا من الطريق البحرية الهندية ، وقد كانت رغم ادعاء الملك حسين آمن منها في تلك الايام . ومما يعلمه الناس ان المال الذي كان يندل في شبه الجزيرة كان يجيء عن طريق مصر ، وان الحكومة الانكليزية في **الخليج العربي** كانت في حاجة الى فئسبم كبير ليصرف في اطراف العراق ونجد .

(و این که دولت انگلیس در خليج عربی ...).

اکنون همان واژگان و عبارات‌ها را در چاپ اول ملاحظه کنید: (المطبعة العلمية ليوسف صادر، ۱۹۲۸م: ۲۱۵)

۲۱۵ وفرد الانكليز والعرب
طريق مصر، وان الحكومة الانكليزية في الخليج الفارسي كانت في حاجة الى قسم كبير ليصرف في اطراف العراق وتجدد. عاد انكولنل هاملتن وانكولنل اوين الى انكوت، وسافر المستر فلي سيف الشهر الاول من عام ۱۹۱۸ الى الحجاز، وهو متأكد انه سيعود في الطريق نفسها ومعه في الاقل المال الذي كان متوقفا في جده. قد ارسل معه ابن سعود كتابا الى الملك حسين مديجا ببراغ اللطف والولاء. ولكن الحسين، وهو المشهور بتصلبه، نغلب على اللطف فيه حتى وعلى والوارثية، فتجهم المستر فلي، ولم يلبس غيظه شيئا من زخرف الكلام او الالبساء — الرجوع الى تجد يا حضرة النجيب هو غير ممكن الان — غير ممكن».

«دولت انگلیس در خلیج فارس به بخش زیادی نیاز داشت تا...».

این مسأله در حالی است که امین ریحانی در کتاب دیگرش نیز نام خلیج فارس و یا خلیج العجم را بارها تکرار کرده است. وی در کتاب ملوک العرب می نویسد:

اولاً: تعهد بریطانیا العظمی بتشکیل حکومت عربیة مستقلة بكل معانی الاستقلال في داخليتها وخارجيتها، حدودها شرقاً خليج فارس، وغرباً بجز القلزم والحدود المصرية والبحر المتوسط، وشمالاً حدود ولاية

«حدودها شرقاً خليج فارس... حدود آن از سمت شرق، خليج فارس است...».

وقد رفض الوكيل السياسي في خليج العجم غير مرة ان يأذن لبعض الاطباء الاميركيين في البحرين بالسفر الى نجد. هذه هي الحقائق الراهنة التي تجبها في الدوائر السياسية وغير السياسية. بسموا

(همان، ۴/۴۹۶): «وقد رفض الوكيل السياسي في خليج العجم... نماینده سیاسی در

خليج عجم زیر بار نرفت».

سلطنة نجد و ملحقاتها (۱)
حدودها : شرقاً خليج فارس من الجافورة و قطر الى رأس المشعاب ثم منطقة الحياض بر نجد والكويت من رأس المشعاب الى رأس القليّة .

(همان، ۲/۴۹۰): «... حدودها: شرقاً خليج فارس... حدود آن از سمت شرق، خليج

فارس است...».

من حنات الاسفار تشوع اسبابها وطرقها. وان البطء في القديم منها أحب الى السائح من البطء في الحديث الذي اخترع ليطارد الريح فيتنهب كما يقال المسافات. ما الفائدة من بخار لا يحسن النهب؟ اجرت من عدن ووجهتي ابن سعود فاجتزت اولاً بحر الهند في باخرة كبيرة فخمة الرياش معتدلة في سيرها. ثم خليج العجم، فصغرت الباخرة وبجست العدة، وطالت علينا المسافة والايام. ثم قطعت فيافي العراق

(همان، ۲/۵۱۲): «... ثم خليج العجم،... سپس خليج عجم...».

ریحانی نقشه بزرگی از خلیج فارس را در جلد دوم کتابش در صفحه ۶۹۳ درج کرده است که زیر آن نوشته شده است: این نقشه را سعید صباغ در سال ۱۹۲۴م. ترسیم کرده است:

ان البلاد الواقعة على الساحل العربي الشرقي كله ، من البصرة الى عمان ، كانت تدعى في قديم الزمان البحرين ، وقد اطلق العرب الاسم عليها لانها على ما اظن على شاطئ البحرين ، بحر عمان و **بحر فارس** ، وجعلوا عاصمتها هجر ، ثم خص هذا الاسم يقسم منها بين القطر والقطيف وهو الاحساء لان الطامعين بالسيادة من امراء العرب تنازعوها فتفاسموها ، فاستمرت تنجزاً وتضمر حتى كاد الاسم عسي يلا مسمى . ولكن الذين تزحوا الى اقرب الجزر الكبيرة من الساحل

(همان: ۷۲۰/۲): «... بحر عمان و بحر فارس... دریای عمان و دریای فارس...».

ذوات الصولة والعرفان . وهي لا تزال محط رحال التجار یجیئونها من الهند و فارس ، و محط رحال الطامعين بالسيادة على **خليج العجم** .

(همان: ۷۲۱/۲): «... الطامعين بالسيادة على خليج العجم... طمع و رزان بر حاکمیت

خليج عجم...».

العراق

حدوده : شمالاً ، جبال ارمينية والاناضول . شرقاً ، بلاد ايران . جنوباً **خليج فارس** . جنوباً بغرب ، البادية وحدود نجد . غرباً ، البادية وحدود الشام .

(همان: ۷۸۰/۲): «... جنوباً خليج فارس... از سمت جنوب خليج فارس است...».

العراقية ، وبتوقيف جرائدها ، ثم نفي الى هنجام (۱) الزعماء وفيهم الحاج جعفر ابو الثمن وحدي افندي الياجي والشيخ مهدي البصير ، واططر مجتهدي الكاظمين السيد حسن الصدر والشيخ مهدي الخالصي (۱) جزيرة في **الخليج الفارسي** تجاه بندر عباس .

۸۰۵

(همان: ۸۰۵/۲): «جزیره فی الخلیج الفارسی تجاه بندرعباس... جزیره‌ای در خلیج

فارس مقابل بندرعباس...».

الملك فيصل والعراق

جده الى مكة ليقوم هناك بالواجب النبوي . تباركت الاقدار التي تديرها سياسة بريطانيا العظمى . فقد أنست الابن غضب ابيه ثم استيقظت في صدر صاحب الجلالة الرحمة والرضوان ، فجاءت منه برقية تقول ان ابنه فيصل قد سافر الى العراق . ويعد عشرة ايام اشرفت شمس الامير في **خليج فارس** فجاءت النقيب برقية ثانية تقول انه سيصل الى البصرة في ۲۴ حزيران . وما

همان: ۸۳۵/۲): «... اشرفت شمس الامير في خليج فارس... خورشيد امير در خليج فارس طلوع كرد».

البحرين ، جزيرة اللؤلؤ ، هي بعد الكويت اهم محطة في الجهة الغربية من خليج العجم لبواخر الهند وللتجارة بين الهند ونجد . وهي كذلك درجة امام الباب - باب نجد الشرقي - لا يد للمسافر ان يقف عندها فيستبدل فيها بالبخار الشراع اذا كانت وجهته العقير او القطيف . وفي البحرين وكالة لابن سعود يرأسها عبدالله القصيبي احد اعضاء البيت التجاري المشهور هناك .

همان: ۵۰۵/۲): «... في الجهة الغربية من خليج العجم... درناحیه غربی از خليج عجم...».

الكويت
حدودها : شرقاً خليج العجم . شمالاً وغرباً وجنوباً خط يبتدىء عند ملتقى خطين الثلاثين من العرض الشمالي والثمان والاربعين من الطول الشرقي فيبتدئ في شكل نصف

همان: ۶۴۸/۲): «الكويت حدودها: شرقاً خليج العجم... حدود كويت: از نظر شرق

به سمت خليج عجم...».

آل خليفة شيوخ البحرين
عهد الحضارة والصراع
اسل العتيقوت - عبادة التاريخ - مدافع العرب - آبار فيهية - قائد من قوام الاسكندر يزور بلاد فيهية في خليج العجم - سور وجبل مثلك - العرب والفايقوت من اسل واخذ - عفاي الص واستاد الصراع - التجارة القديمة - قوام العرب - كمية ما يستخرج من الخليج - ما هي الاولة - كيف نشأ في الحار - رأي الماء ورأي الفروسي - الفرس والفرس - اصطفايات هذه الطريقة كيف قسم عجم اللؤلؤ - بعد الفرس - حار اللؤلؤ - اصطفا العوس - الدول - السبب في حسن لؤلؤ البحرين - عجائب الطبيعة وعجائب الفوسين - الماء العذب تحت الماء المالح - عمود الارض من نجد الى الاسماء - أهل البحرين عثريوت من مياه النارضي واليامة .
قال بعض المؤرخين ان خليج العجم هو عهد الحضارة بل عهد الجنس البشري وان سكانه الاقدمين احي سكان الجرد فيه من اوله من رجعوا شعاعاً في البحار ، واكتشفوا اخطار الاسفار ، فساروا الملاحة واقتروا عليها ، وكانوا الصلة الماحلة بين الشرق والغرب . وقال آخر من است الفتيقوت هم من هذه الديار العربية . فقد جاء في بعض كتابات المصريون القديمة ذكر الشنتط عجمية وهم اسم الفتيقوت قبل ان يتفرو بلاد الشام . و يظهر انهم من اسل عربي فقد نقلت التقاليد القديمة التي ظفروا من الديار المجاورة خليج فارس الى سواحل البحر المتوسط .
جاء في التاريخ القديم تأليف رولسون الانكليزي الذي يستد كلامه على اصح النقات مثل هيروودوت واسترابون : ان اقدم الدول () لغة العرب الجزء الثاني

همان: ۷۰۵/۲): «... في خليج العجم... قال بعض المؤرخين ان خليج العجم هو مهد الحضارة... انهم ظعنوا من الديار المجاورة لخليج فارس... در خليج عجم... برخی از مورخان گفته اند خليج عجم گهواره تمدن است خليج فارس... آنها از سرزمين های مجاور خليج فارس کوچ کردند...».

آل خليفة شيوخ البحرين
كان خليج العجم في قديم الزمان كما هو اليوم مفتاح الطريق للتجارة بين الشرق والغرب . ولا تظمن دولة غربية في الهند ولا يستقر امرها اذا لم تكن هي القايضة بيدها على هذا المفتاح . اما ان الخليج اسهل واصح الطرق لتجارة الهند فعني عن البيان . هو اقل اخطاراً من البحر الهندي ، واقرب خطأ واسهل ، لانه في مامن من المواصف والرياح . هو حصن اذا شئت وبابه مضيق هرموز حيث تكاد بلاد ايران تتصل ببلاد العرب . فضلاً عما في هذه الطريق من

همان: ۷۳۷/۲): «... كان خليج العجم في قديم الزمان... خليج عجم در روزگار قديم...».

متأسفانه جعل و تحریف نام خلیج فارس در میان اعراب فراوان است؛ به طوری که ذکر همه آنها در این مقاله امکان‌پذیر نیست و بنابراین فقط به دو نمونه اکتفا شد. این امر در حالی است که بسیاری از اندیشمندان عرب، بر جعلی بودن نام خلیج عربی که از دهه شصت میلادی رایج شده است، صحنه گذاشته‌اند که به یک نمونه اشاره می‌شود.

۴. اسناد خلیج فارس در آثار معاصران عرب

عبدالعزیز سلیمان نوار و راندا عبدالعزیز نوار در کتابشان با عنوان وثائق تاریخ العرب الحدیث در جلد اول این کتاب با عنوان الجزيرة العربية فی الوثائق البريطانية مجموعه‌ای از اسناد را منعکس کرده‌اند که واژه Persian Gulf بارها تکرار شده است که فقط به دو نمونه اشاره می‌شود:

(Telegraphic) . P.

January 23, 1905

POLITICAL RESIDENT in Persian Gulf telegraphs, on the 17th instant, as follows regarding affairs in Nejd and Koweit : -

تصاویری از اسناد کتاب:

(ص ۶۷): در این سند واژه Persian Gulf درج شده است.

ثانياً : التاريخ في خدمة صناعة القرار الاستعماري
(مهمة لوريمر في الخليج) ١٩٠٤ - ١٩٠٥

(ص ۸۳): در این سند نیز واژه

Persian Gulf در عنوان

دایره‌المعارف لوریمر درج شده است.

مدخل :
أطلق على موسوعة لوريمر : G.J.Lorimer : Gazetteer of the Persian Gulf, Oman and Central Arabia

۸۴
يعتبر لوريمر واحداً من أبرع من كتب موسوعة عن تاريخ وجغرافية الخليج فيما عرف باسم Gazetteer of the Persian Gulf وشاعت بين الباحثين ترجمتها إلى اللغة العربية باسم « دليل الخليج » لمؤلفه ج . ج . لوريمر G . J . Lorimer ، وكان للوريمر هذا مسألة ذات أهمية ليس فقط عند قراءة هذه الموسوعة التي تركها مصدراً للباحثين في تاريخ الجزيرة العربية والعراق وإنما كنموذج لوضع التاريخ في خدمة صناعة القرار ، وهنا صناعة القرار الاستعماري الإنجليزي .
وواجه مترجم هذه الموسوعة مشكلة سياسية إذا ما ترجم عنوان هذه الموسوعة ترجمة دقيقة إلى العربية وهي " وقائع الخليج الفارسي " على اعتبار أن العرب في النصف الثاني من القرن العشرين انطلقوا وراء الشعارات التي انطلقت من مصر ثورة ٢٣ يوليو معلنة الاتجاه القومي العربي فأطلقت على الخليج مصطلح (الخليج العربي) بدلاً من الخليج الفارسي . فلما أطلق المترجم على الموسوعة مصطلح (الخليج الفارسي) تعرض لأزمة شديدة مع القوميين العرب ، وأن أطلق مصطلح (الخليج العربي) تعرضت قطر لاحتجاجات شديدة من جانب إيران المتحفزة للخليج إذا ما حانت لها الفرصة ، فأثر أن يرضى الطرفين وترجم العنوان إلى : دليل الخليج .

نویسنده در صفحه ۸۴ این کتاب، توجیه عجیبی را ذکر کرده است که شایسته تأمل است:

«... لوریمر یکی از ماهرترین نویسندگان دایره‌المعارف تاریخ و جغرافیای خلیج است که به نام *Gazeteer of the Persian Gulf* شناخته می‌شود. من این کتاب را با نام «دلیل الخلیج: راهنمای خلیج» به عربی ترجمه کرده‌ام. مترجم این اثر با مشکل سیاسی روبه‌رو شد؛ زیرا اگر عنوان کتاب را دقیقاً ترجمه می‌کرد، باید می‌گفت: «وقایع خلیج فارس». از آنجا که اعراب در نیمه دوم قرن بیستم به دنبال شعرهایی که برخاسته از انقلاب ۲۳ ژوئن در مصر بود با اعلام گرایش ناسیونالیستی عربی بر این خلیج، اصطلاح الخلیج العربی را به جای الخلیج الفارسی اطلاق کردند، از این‌رو اگر مترجم اصطلاح الخلیج الفارسی را به کار می‌گرفت، در معرض بحرانی با ناسیونالیست‌های عرب قرار می‌گرفت! و اگر اصطلاح الخلیج العربی را استعمال می‌کرد، دولت قطر در معرض اعتراضات شدیدی از جانب ایران قرار می‌گرفت که در هر فرصتی حساسیت خاصی به این نام دارد؛ بنابراین مترجم ترجیح داد دو طرف را راضی نگه دارد و عنوان کتاب را «دلیل الخلیج» نام‌گذاری کند».

نتیجه‌گیری

قدمت نام خلیج فارس آنچنان دیرینه است که جای هیچ‌گونه شک و تردیدی را باقی نمی‌گذارد. خوشبختانه این پهنه آبی در تمام متون عربی، بحر فارس یا خلیج فارس نامیده شده است. با این حال، این نام‌گذاری از دهه شصت میلادی از سوی استعمار انگلیس و با پول‌های هنگفت ملی‌گرایان عرب به دلایل مختلف تحریف شده است. در مجموع، نتایج زیر حاصل این مقاله است:

- ۱- دولت‌های عربی در طول نیم قرن گذشته برای تغییر نام خلیج فارس هزینه‌های زیادی پرداخته‌اند؛ اما اسناد تاریخی آنچنان مستحکم و مستند هستند که قوم‌گرایان عرب به‌رغم هزینه هنگفت موفق به تغییر این نام نشدند و سازمان ملل و دیگر سازمان‌های بین‌المللی نیز بر اصالت تاریخی و حقوقی نام خلیج فارس تأکید دارند. علاوه بر آن، نام خلیج فارس از هزاران سال پیش تاکنون در همه زبان‌ها به‌ویژه در زبان عربی، به‌طور مستمر وجود داشته است، به طوری که حتی یک نوشته مکتوب در زبان عربی تا قبل از سال ۱۹۵۸م. وجود ندارد که نام جعلی را به کار برده باشد.
- ۲- تحریف نام خلیج فارس سناریویی بود که بعد از ملی شدن صنعت نفت آغاز شد و نخستین مدافع نام جعلی رودریک اُوین بود که در سال ۱۹۵۸م. در مقدمه کتابش

از تغییر نام خلیج فارس دفاع کرد. در حقیقت هدف از این تحریف، ایجاد جنگ روانی و سرپوش گذاشتن بر شکست‌های استعمار انگلیس و معطوف کردن اعراب از مسأله فلسطین به ایران بوده است. با همه این تلاش‌ها استدلال‌های قوم‌گرایان عرب در اثبات نام جعلی کاملاً بی‌اساس است.

۳- قلعه‌چی با بیان این‌که در دوره امپراتوری، ایرانیان از صنعت دریانوردی برخوردار نبودند، قصد دارد وجه تسمیه خلیج فارس را که نشئت گرفته از حضور فعال و انحصاری ایرانیان بوده است، منکر شود؛ درحالی‌که در صدها کتاب تاریخی و در ده‌ها سنگ‌نوشته از جمله سنگ‌نوشته مربوط به کانال مصر از عظمت دریانوردی دوره امپراتوری پارسی یاد شده است. هرودوت، بطلموس، ایراتوستین، استرابون، طبری، فردوسی، استخری و غیره از جمله کسانی هستند که از عظمت دریانوردی ایرانیان سخن گفته‌اند.

منابع

- قرآن کریم.
- ابن حوقل، ابوالقاسم محمد بن علی بن حوقل البغدادی (۱۹۹۲م)؛ *صورة الأرض*، بیروت: منشورات دار مکتبه الهلال للطباعة والنشر.
- أحمد رمضان أحمد (بدون تاریخ)؛ *الرحلة والرحالة المسلمون*، جدة، السعودية: دارالبيان العربی.
- الإصطخري، أبوإسحق إبراهيم (۱۹۲۷م)؛ *المسالك و الممالك*، لیدن: مطبعة بریل.
- الريحاني، أمين (۱۹۲۸م)؛ *تاريخ نجد الحديث*، ط ۶، بیروت: دارالجيل.
- الريحاني، أمين (۱۹۸۷م)؛ *ملوك العرب*، ط ۸، دارالجيل، بیروت.
- بكر، يعقوب (۱۹۵۸م)؛ *العرب و الملاحة في المحيط الهندي*، القاهرة: مكتبة الانجلو المصرية.
- راين، اسماعيل (۱۳۵۶ش)؛ *دریانوردی ایرانیان*، تهران: انتشارات جاويدان.
- رسایی فرج الله (۱۳۵۰ش)؛ *دو هزار و پانصد سال بر روی دریاها*، تهران: پیک دریا.
- سالم عبدالعزيز و احمد مختار العبادی (۱۹۹۳م)؛ *تاريخ البحريه الاسلاميه في حوض البحر الأبيض المتوسط*، مصر: مؤسسه شباب الجامعه.
- سليمان نوار، عبدالعزيز و راندا عبدالعزيز نوار (۲۰۰۲م)؛ *وثائق تاريخ العرب الحديث، الجزء الأول (الجزيرة العربية في الوثائق البريطانية)*، ط ۱، القاهرة: دار عين للدراسات والبحوث الإنسانية والاجتماعية.
- عبدالعزيز، السيد و مصطفى مشرفه (۱۹۹۳م)؛ *البحر الاحمر في التاريخ الاسلامي*، مصر: جامعه الاسكندريه، مؤسسه شباب الجامعه.
- فتحي صفوة، نجده (۱۹۹۸م)؛ *الجزيرة العربية في الوثائق البريطانية (نجد و الحجاز) سبع مجلدات*، ط ۱، بيروت: دارالساقی.
- قدامه بن جعفر (۱۹۸۱م)؛ *الخارج و صناعة الكتاب*، تحقيق محمد حسين الزبيدي، دارالرشيد للنشر، العراق: وزارة الثقافة و الإعلام.
- قلعي، قدری (۱۴۱۳هـ ۱۹۹۲م)؛ *الخليج ال ع ر ب بحر الأساطير*، ط: ۲، بيروت: شركة المطبوعات للتوزيع والنشر.
- مشکور، محمدجواد (۱۳۸۷)؛ *نام خليج فارس در طول تاريخ*، چاپ اول، تهران: المعی.
- هادی حسن (۱۳۷۱ش)؛ *سرگذشت کشتیرانی ایرانیان از دیرباز تا قرن شانزدهم میلادی*، ترجمه اميد اقتداري با حواشی و اضافاتی از احمد اقتداري، ج ۱، مشهد: به نشر.
- ویلسن، سر آرنولد (۱۳۶۶ش)؛ *خليج فارس*، ترجمه محمد سعیدی، ج ۲، تهران: نامشخص.